

Flensborgs guldsmede

En forstudie

Af *Sigurd Schoubye*.

Ejendommeligt nok foreligger der ingen publikationer om guldsmedehåndværket i Flensborg, og oplysninger vedrørende byens guldsmede har til nu været begrænset til et i Flensborg Museum samlet kartotek med henved 85 navne, som delvis er anvendt i inventarværket *Die Kunstdenkmäler des Landes Schleswig-Holstein*. Tilsvarende er guldsmedehåndværket i Slesvig og Eckernförde samt i de østligt beliggende byer i Holsten (med undtagelse af Kiel¹) så godt som ubehandlet, hvorved det er overmåde vanskeligt at identificere de i dette håndværksmæssigt og kunstindustrielt betydningsfulde område udførte guldsmedearbejder.

I modsætning hertil er de nordslesvigske byer og vestkystbyerne i Sydslesvig og Holsten så grundigt udforskede at vi har en nogenlunde sikker forestilling om det derværende guldsmedehåndværks karakter og særpræg², ligesom omfattende mesterlister for de egentlige guldsmedecentrer, Hamborg, Lübeck og København, gør det muligt at bestemme arbejder herfra.³

For at råde bød på denne besværlige brist forelægges hermed en orienterende liste over guldsmede i Flensborg fra tiden mellem 1500 og 1900, idet tilføjes at den ikke alene er ufuldstændig, fordi lakuner i arkivstoffet (en meget ufuldstændig borgerbog og mangel på akter fra byens guldsmedelav) udelukker en blot nogenlunde komplet fortegnelse, men også i visse henseender for omfattende, fordi mange af de anførte guldsmede — omend i kilderne benævnte som sådan — ikke har været selvstændige mestre og altså næppe efterladt sig arbejder at identificere, eller — for middelalderens vedkommende — måske blot har haft ordet guldsmed som efternavn. Men bortset fra nogle ganske enkelte stempler har de i offentlig eje foreliggende sølvgenstande kunnet

bestemmes, så først en eftersøgning af eventuelt Flensborg-sølv i *privateje* ud fra samme principper som Tønder-guldsmedene er udforsket efter, vil kunne tilvejebringe de mange manglende mesterstempler. Da en sådan undersøgelse er en overordentlig omstændelig og tidkrævende sag, og da resultatet heraf vil blive for omfattende for en årbogsafhandling, vil en sammenfatning af det nærmest foreliggende materiale formentlig være til nytte og anvendelig for videre udforskning af de mange anonyme sølvgenstande i landsdelen.

Det er indlysende, at Flensborg som rigets næststørste by må have haft en betydelig guldsmedetradition. Det fremgår alene af to betydelige dokumenter som skråen for malerne, guldsmedene, glarmestrene og snedkerne i Flensborg fra 1497⁴ og den såkaldte Flensborger-konstitution fra 1646.⁵ Den førstnævnte er ved siden af den københavnske den eneste bevarede danske guldsmedeskrå fra middelalderen med oplysninger om kravene for mesterprøven, den anden den eneste for hertugdømmerne kendte fællesforordning for lødighedskravene. — At her er tale om et fælleslav tyder på at antallet af guldsmede ikke har været stort nok til at man har kunnet danne et selvstændigt, men 100 år senere skilte guldsmedene og malerne sig ud fra de andre to til et samarbejde som muligvis har været til 1615, da Christian den Fjerde for en kort tid ophævede lavsordningen. Da samtlige byens guldsmede ved Flensborger-konstitutionens ikrafttræden kaldtes op på rådhuset og fik pålagt fremtidigt at stemple deres arbejder med et F, må man antage, at de har haft deres eget lav, om hvis skæbne vi intet ved. En række for alle guldsmedelav karakteristiske forhold lader sig imidlertid udlede af fortegnelsen, således at rekrutteringen i overvejende grad er *hjemlig*, hovedparten af Flensborgs guldsmede er fra byen og det nærmeste opland og de øvrige overvejende fra hertugdømmerne eller Danmark:

Åbenrå: nr. 85.
 Haderslev: nr. 79, 88, 100, 111, 129.
 Tønder: nr. 96, 119, 134, 156.
 Sønderborg: nr. 68, 73, 155.
 Løgumkloster: nr. 108.
 Højer: nr. 157.
 Augustenborg: nr. 154.
 Frederiksstad: nr. 74.

Rendsborg: nr. 69.
Kolding: nr. 103.
Fredericia: nr. 86.
Randers: nr. 153.
Ålborg: nr. 132.
Vordingborg: nr. 99.
Nakskov: nr. 92.
Buxtehude: nr. 151,

idet må tilføjes at det ikke altid drejer sig om herkomststedet. Om de ældre guldsmedes tilhørsforhold vides intet.

Ydermere falder det i øjnene, hvor nær beslægtede guldsmedene er. Dette kan konstateres allerede fra middelalderen. Sønnerne bliver guldsmede, døtrene gifter sig med guldsmede, guldsmede-enker gifter sig igen med guldsmede. Sådanne sammenhænge ses f. eks. i forbindelse med: (23-27), (28-36-38-39), (41-44), (43-56), (61-66-67-72), (68-74-80-104-98-106-110), (79-96-105), (75-81), (76-78-83-97-109), (101-120-147-113-136-138) og (112-137-145-131-162).

Om de overleverede arbejder kan oplyses at de fortrinsvis omfatter kirke- og lavssølv. Anselige korpusarbejder dokumenterer kvaliteten. Bordsølvet (bestik) gør sig mindre mærkbart, og dragtsølvet (herunder hovedvandsæg og salmebogsbeslag), som er så betydningsfuldt på vestkysten, er et tilsyneladende svagt område, men hertil må føjes at det netop er de to sidste grupper, man kan forvente at træffe i privateje, og at der således kan komme meget ukendt for dagen ved systematisk efterforskning.

I øvrigt ligger det uden for nærværende afhandlings rammer at give en kunstnerisk og håndværksmæssig vurdering af Flensborgs guldsmedehåndværk.

Kirkessølv træffer vi i Flensborgs 4 kirker og fra Franciskanerklostret, (ca. 20 signerede), i Flensborg amt, (ca. 30 signerede), i Slesvig, Husum og Sydtønder amter, (ca. 12 signerede), samt i Nordslesvig (henved 25 stemplede arbejder).

Det ældste stemplede arbejde er Baltzer Wegeners kalk i Steinberg fra 1569, måske det ældste overhovedet i dansk guldsmedekunst! Det ældste, men ustemplede, er alterkalken og disken i Helligånds kirken, fra slutningen af 1300-tallet, men i øvrigt er det gået slemt ud over det gotiske sølv. Kun Steinberg og Valsbøl har bevaret deres middelalderkalk. Kalken fra Kværn befinder

sig med en sjælden monstrans fra Esgrus i Landesmuseum. Men af de mange sengotiske kalke nord for grænsen kan flere antages at være gjort i Flensborg. Fra perioden 1650-1750, hvor nadverkander og oblatæsker kommer til, er byen derimod som det vil ses i mesterfortegnelsen rigt repræsenteret.

Lavssølvet, der med få undtagelser er samlet i Flensborg Museum, tildels endnu i dets oprindelige besiddelse, omfatter af stemplet Flensborg-sølv 5 velkomster (bagerne, slagterne, smedene, skrædderne og bødkerne), henved 14 drikkebægre (bagerne, rebslagerne, slagterne), 1 skafferhammer (slagterne), 3 lågkrus og 1 skafferhammer (skipperlavet), og gildesølvet 2 velkomster (S. Nicolai og S. Johs. skyttegilde), 6 bægre (3 hvert sted) og 1 skafferhammer (S. Johs.), samt de til velkomsterne hørende skjolde, der også for en stor del er lokale arbejder.

Interessantest er uden tvivl de fire horn, hvoraf de to har tilhørt kalentet el. Trefoldighedsgildet. Det fjerde, som formodes at have tilhørt de 4 forenede lav, gik siden over i snedkerlavets eje (Museum für Kunst u. Gewerbe 1898. 104) og blev 1656 forsynet med et låg af Hans Buros.⁶ De to første nu kaldet det store og det lille kalentehorn (FM 7667 og 7674) er skænket af biskop Eskil i Ribe o. 1400 og af Nicolaus Hakstede, medl. af kalentet 1505.⁷ Fig. 10-11. Det tredje, også kaldet »det sorte« (NM 2, D. 7), stammer fra Helligåndsklostret.⁸

I Trefoldighedsgildets gavefortegnelse nævnes i øvrigt et tredje horn⁹ sammen med et par kalke og 12 skeer.

Mens altså lavs- og kirkesølvet giver et ret fyldigt udtryk for Flensborg-guldsmedenes formåen i tiden fra middelalder til barok, er rokoko, Louis XVI og empire stærkt underrepræsenteret, men der skulle være mulighed for at tilvejebringe genstande fra disse perioder.

NOTER

1. *Franz Gundlach*: Kieler Goldschmide vom 14. Jahrhundert bis 1867 (Schl.-Holst. Jahrbuch 1920, *Harry Schmidt* (ibid. 1943).
2. Bøje, St., SS.
3. *K. Hüseler*: Meisterliste der Hamburger Goldschmiede v. 14.-18. Jh. Nordelbingen 1950. *J. Warncke*: Die Edelschmiedekunst in Lübeck und ihre Meister. 1927. Bøje.
4. N. II 273-82, S. I 711-17, Wedel 125-33.
5. SS 56 f.
6. KSF 340.

7. N. I 269 (Item dominis Eskillus episcopus Ripensis legauit vnum cornu circumdatum argenta) og 294.
 8. Olrik 25 f. (fig. 23), N. I 274 (Item in domo conuiuii recepit vnum cornu nigrum circumdatum argento). Da hornet har forgyldte malm-beslag er det tvivlsomt med Schröder (i Festschrift Kunstgewerbe-museum Flensburg) at antage at dette har tilhørt kalentet (jvf. Wedel 74).
 9. N. I 275 (Item j horn myt suluer belecht).

LITTERATURHENVISNINGER

- Bøje 2 = *Chr. A. Bøje*: Danske Guld- og Sølvmedemærker før 1870. Politikens udg. 1954.
 DK = DANMARKS KIRKER. *Sønderjylland* ved Erik Moltke, Elna Møller og Vibeke Michelsen. 1954-64.
 DIE KUNSTDENKMÄLER DES LANDES SCHLESWIG-HOLSTEIN:
 KKH = Kreis Husum. 1939.
 KKS = Kreis Südtondern. 1939.
 KLS = Landkreis Flensburg. 1952.
 KSF = Stadt Flensburg. 1955.
 KLS = Landkreis Schleswig. 1957.
 N I og II = *C. Nyrop*: Danmarks Gilde- og Lavsskråer fra Middelalderen. 1895-1904.
J. Olrik: Drikkehorn og Sølvtoj fra Middelalderen til Renæssancen. 1909.
 R. = *Johannes Reinhusen*: Annales Flensburgenses 1558-1604. Quellen und Forschungen zur Familiengeschichte Schleswig Holsteins. I. Kiel 1926.
Peter Rivesell: Versuch einer Beschreibung der Stadt Flensburg. I. Altona 1817.
 SS = *Sig. Schoubye*: Guldsmede-håndværket i Tønder og på Tønder-egnen. 1961.
Sig. Schoubye: Om lødighed og stempling i sønderjysk sølv. Arv og Eje 1958.
 S. = *H. C. P. Sejdelin*: Diplomatarium Flensburgense 1865. 73.
 St. = *H. Stierling*: Goldschmiedezeichen von Altona bis Tondern. 1955.
J. Warncke: Die Edelschmiedekunst in Lübeck 1927.
F. Wedel: Gilder og Laug i Flensburg. 1873.

ARKIVALIEHENVISNINGER

Foruden Flensborgs meget omfattende kirkebogsmateriale, som er samlet i S. Mariekirkens arkiv, er fra byarkivet — forkortet St. Fl. — bl. a. følgende arkivalier anvendt:

- Acta betreffend Goldschmiede 1757-1860. St. Fl. Nr. 373. Flensburgensien. Von Goldschmieden u. Uhrmachern. Nachrichten ex Protocolles. St. Fl. Nr. 971. 1.
 Fo. = Kopfzahl aller Einwohner in der Stadt Flensburg 5. Aug. 1769.

- Fo. = Volkszahl Register der Stadt Flensburg vom 13ten Februar 1803.
 Fo. = Volkszählungsregister der Stadt Flensburg vom 1ten Februar 1835.
 Neubürgerlisten 1558-1767. Ved Dr. O. Schütt.
 Neubürgerkartei 1845-1866. Ved Dr. O. Schütt.
 Geburtsbriefe 1574-1669. Ved Dr. O. Schütt.
 Der Stadt Flensburg Schötebuch 1518-1783 v. O. H. Moller.
 Der Stadt Flensburg Schötebuch 1784-1791 v. Thor Straten.
 Geschichte der Wohnhäuser 1798 v. Thor Straten.
 BB = Bürgerbuch.
 KGP = Kämmereigerichtsprotokolle.
 Sch. = Schötebuch.
 RP = Retsprotokoller.
 Kr. = Kämmereirechnungen.
 Sk. = Stadtrechnungen. St. Fl. 210 ff.

MUSEUMSHENVISNINGER

- FM = Flensborg Museum.
 LM = Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum.
 NM = Nationalmuseet.

ØVRIGE FORKORTELSER

Fl	= Flensborg.	B.:	Tidspunkt for borgerskab.
Sl	= Slesvig.	D.:	Død el. begravet.
Hu	= Husum	G.:	Gift.
ST	= Sydtønder.	Omt.:	Omtalt.
Ha	= Haderslev.		
Sø	= Sønderborg.		
Tø	= Tønder.		
Å	= Åbenrå.		

Fig. 1. Gotisk kalk fra Mariekirken i Flensborg. Ca. 1400. 20 cm h. Sekstunget fod med spidser. Korsblomster i standkanten. Jvf. S. Nicolai / Å (DK 1695 f), Stepping (DK 338) og Valsbøl (KLF 362). På foden graveret frakturinscription i om-løbende sekskant: *biss chop / eckel van / ripen hev / t ghe ghev / en dissen / kelck bidet / vor sin s(eele)*. - Der må være tale om den samme biskop Eskil, død 1409, som forærede kalentet det store horn (jvf. fig. 10). - På foden støbt krucifiks. Fodtragten har i de seks felter forskelligt graveret bladværk. Sekskant. knop med *j h e c v s* i frakturkrift. Til kalken har hørt disk og oblat-æske.
 Fot. *Flensborg Museum*.

Om Mariekirkens middelalderlige sølv oplyses, at man 1562 solgte een stor monstrans, andre monstranser, tre kalke, pretiosa, klenodier i form af sølvampuller og relikvier. (KSF 123).

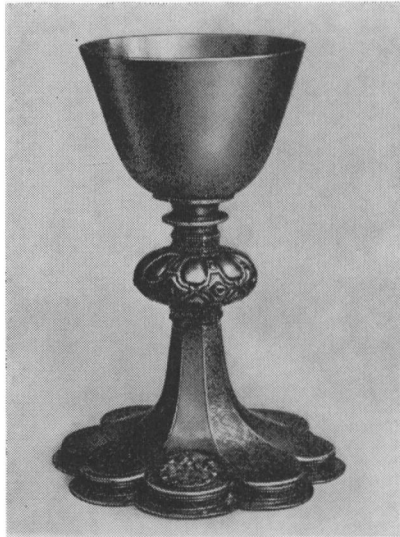

Fig. 2. Helforgylt kalk fra Steinberg k. 1569, udført af *Baltzer Wegener* (nr. 36). 18 cm h. Otte-tunget fod med liggende s-buer i standkanten. Felterne skiftevis glatte og graverede med rankeværk i Flötnerstil. Inscr. i randen: DEN 26 IVNY ANNO 1569 HEFT DE ERBAR VND ERENFESTER ELER PETERSEN ERFGESETEN THO NORGARDEN DISEN KELCK DER KARCKN STENBARG IN DE ERE GADES VOR SICK VND SINE ARVEN GEDEVEN.

Giverens våben i medaljon, omgivet af røde og grønne sten, i en af tungerne f. n. Fladoval knop med tunger, påsat ædelstene. Her er tale om det ældste danske guldsmedearbejde med identificeret mestermærke. (KLF 344).

Fot. *Landesamt für Denkmalpflege.*

Fig. 3. Kalk fra Ullerup k., fntl. fra 1618 og af Peter Buros (nr. 61). Dog ustempet. Iflg. kirkeregnskabsbogen leverede han d. å. kalk og disk for 51 mark og 9 skilling i arbejdsløn og 48 mk., 15 sk. og 9 p. for 41 $\frac{1}{4}$ lod sølv. Kalken, der tilsyneladende er gjort efter en ældre sengotisk i samme kirke (DK 2255, fig. 7), har sekskantet fod med rudemønster i standkanten. I skaftleddene graverede firblade, og den ovale knop har mellem rudebosserne med reliefversalerne ihesus påloddede, støbte keruber. Bægeret menes samtidigt.

Fot. *Danmarks Kirker.*

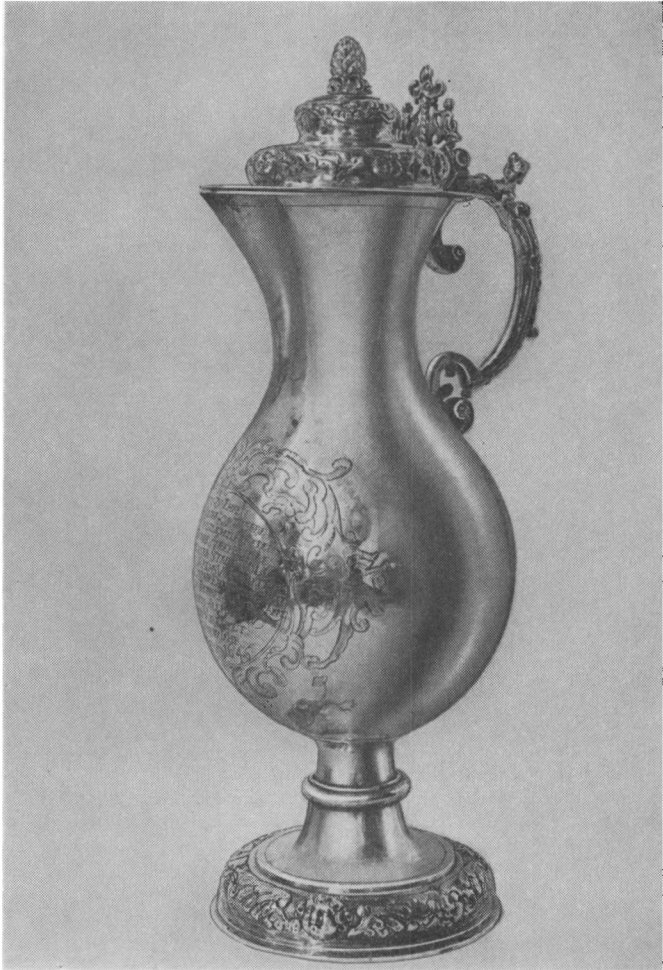

Fig. 4. Alterkande fra Tønder k. 1646, udført af *Evert Buros* (nr. 67). 40.5 cm h. I stil som *Marietkirkens kande* fra 1643 af *Carsten Mundt*, Hamborg (KSF 125 f). Rund fod med rundstavsprofil, hvorpå drevne englehoveder. Låget med dobbelt rundstav og afsluttet med pinje. Støbt hank med fremspringende hoved og - som *Hamborgkanden* - med to modvendte C-bøjler. Flad støbt gæk, akantusblad omgivet af siddende par. Stærkt buget korpus med kraftig tud. Under denne rigt graveret oval i kartoucheramme med giverindskriften: GOTT ZU EHREN DEM ALTAR ZUR ZIERDE UND ZUM CHRISTLICHEN ANGEDENCK HERREN THOMAS ANDERSEN DES ELTEREN DIESER STADT WOLLVORDIENTEN RATHS VORWANTEN IHRES SELL, LIEBEN EHEMANES HAT HEILLWICH THOMSES DIESE KANNE DER KIRCHEN ALLHIR ZU TUNDERN VOREHRET AUFF NEW IAHR ANNO 1646.

Fot. *Danmarks Kirker.*

Fig. 5. Kalk fra Sottrup k. 1665, delvis udført af *Heinrich Matthiessen* (nr. 68). Knoppen og skaftleddene er fra 1500-tallet, medens den sekstungede fod med vulst samt påloddet støbt krucifiks, helt i tidens stil, må være fra Matthiessens værksted. Det nævnte år får han 103 mk. og 2 sk. for en kalk (DK 2236). Bægeret formentlig også af M., selv om det efter formen skulle være ældre.

Fot. *Danmarks Kirker.*

Figur 6. Oblatæske fra Asbøl k. 1700., udført af *Hinrich Block* (nr. 74). 4 cm h., 6.6 cm i tv. Glat. På det svagt hvælvede låg giverinscriptionen: GOTT ZU EHREN DEM ALTAR ZUR ZIERDE VEREHRET HANS MARTEN KNESPEL DER KIRCHEN ZUR ATZBÜL Ao 1700 d. 3. Octob. (DK 1912).

Fot. *Danmarks Kirker.*

Fig. 7. Alterkande fra Nordborg k. 1708, udført af Hinrich Block (nr. 74). 33 cm h. Rund fod med rundstavsprofil med dreven akantusranke som går igen på lågets tilsvarende profil (og på en tilhørende oblatæske) og cirkelfelt. Støbt flad gæk med drueklase og blade. Støbt håndtag med modvendte C-bøjler. Korpus - i overensstemmelse med tiden - mindre buget end de første nadverkander. Under tuden i oval i stedet for giverinscription en overmåde sjældent graveret nadverscene. På foden i kursiv: Diese Kan hat H. Iohannes Monradus Verehret Ao. 1708. (DK 2184). Fot. Danmarks Kirker.

Fig. 8. Alterkalk fra Nordborg k. 1708, udført af Hinrich Block (nr. 74). 22 cm h. Sekstunget, accoladeformet fod med standkant i gotiserende maner (svarende til kalken i S. Marie, KSF 125). Indscr. i kursiv langs kanten: Diesen Kelch hat der wohl Ehrwürdiger und Wohl-gelahrter H. Iohannes Monradus Predigr zu Tontoft zum Gebrauch Hisiger Kirchen und Stetswahrenden Gedäht-nis Verhret 1708. - Sekskantede skaftled og oval knop med tunger. Senere bæger. (DK 2184).

Fot. Danmarks Kirker.

Fig. 9. Alterkalk fra Bov k. 1796, udført af Hans Thun (nr. 105). 21.5 cm h. En enkel, noget fantasiløs form, cirkulær fod med fladt rundled, klokkeformet skaft og spidsoval midtdelt knop. Eksempel på hvor vanskeligt det faldt guldsmedene at forny kirkesølvet. Inscr.: Durch die Freiwilligen Beiträge Fast Aller in diesen Gemeine ist dieser Kelch, nebst der Schachtel im Jahr 1796 verfertiget - 37 Loht. (DK 2033)

Fot. Danmarks Kirker.

Fig. 10. Det store kalentehorn. O. 1400. (FM 7667). 28 cm h., 44 cm br., diam. ved munding 11.5 cm. (Jvf. indledningen. Olrik mener i øvrigt ikke, at dette horn er identisk med biskop Eskilds). Beslagene er af sølv, og ornamenteringen peger mod nordisk oprindelse. Inscr.: dit horn hort in den kalant to flensborch (fraktur).

Fot. *Flensborg Museum.*

Fig. 11. Det lille kalentehorn. O. 1490. (FM 7674). 17.8 cm h., 24.7 cm br., diam. ved munding 8.8 cm. Her er kun een midterring, også af sølv, til hvilken er påloddet to kløer med hver fire tæer. På ringen indskriften: help god unde ma(ria). Mundingen tragtformet, prydet med akantusranker og kalentets sindbillede, den lidende Kristus. Nederst en tovsnoning. På hornets spids en rørformet afslutning med en knop af tre blade. Givernavnet h nicolaus hakstede i minuskler på drikkerandens forside. Fot. *Flensborg Museum.*

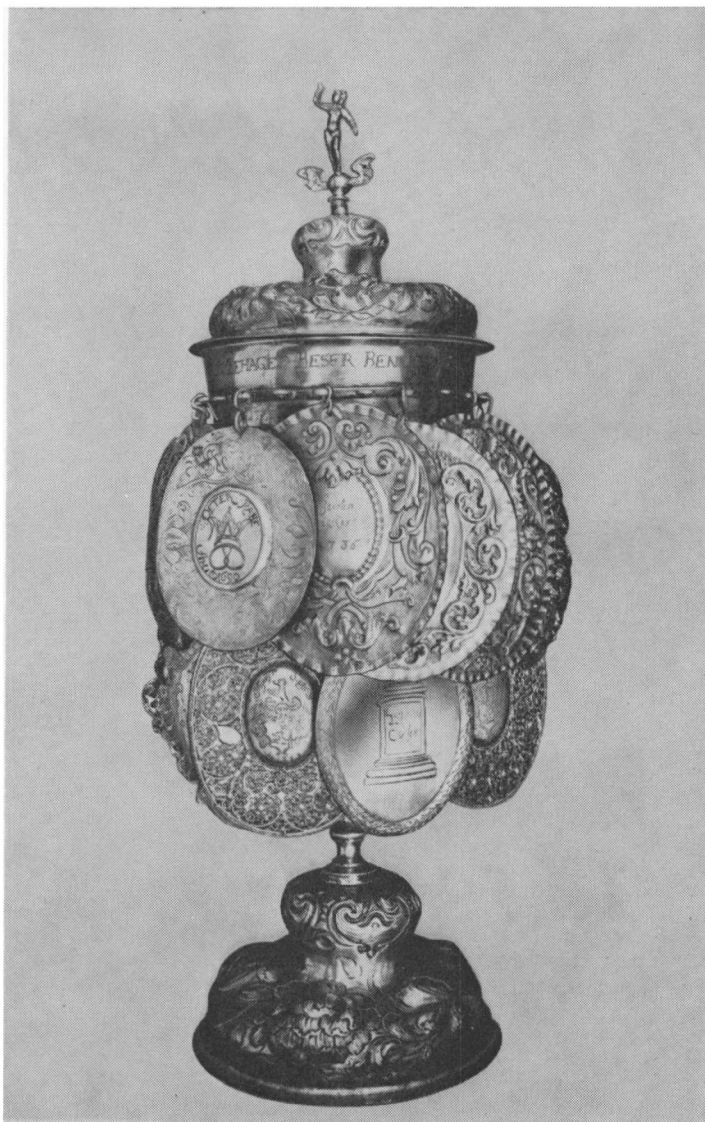

Fig. 12. Bager-velkomst. 1673. (FM 6512). Udført af Evert Buros (nr. 67). 48 cm h. Diam. 14.5 cm. Lågpokal i akantusbarok. 43 skjolde, hvoraf de 8 er ældre end pokalen, resten fra tiden mellem 1675 og 1824. Fot. Flensborg Museum.

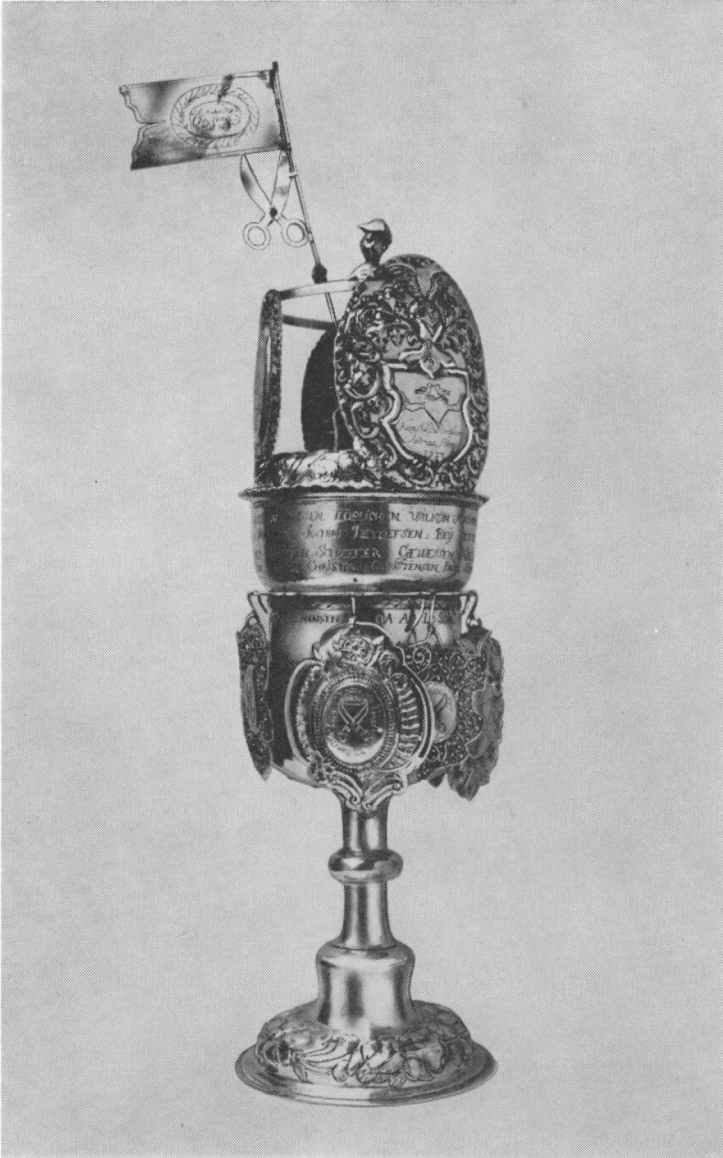

Fig. 13. Skrædder-velkomst. 1699. (LM 1929/42). Udført af Johan Jessen (nr. 75). 49.7 cm h. Diam. 14.6 cm. Lågpokal i akantusbarok. 10 påhængte skjolde fra tiden mellem 1754 og 1794.

Fot. Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum.

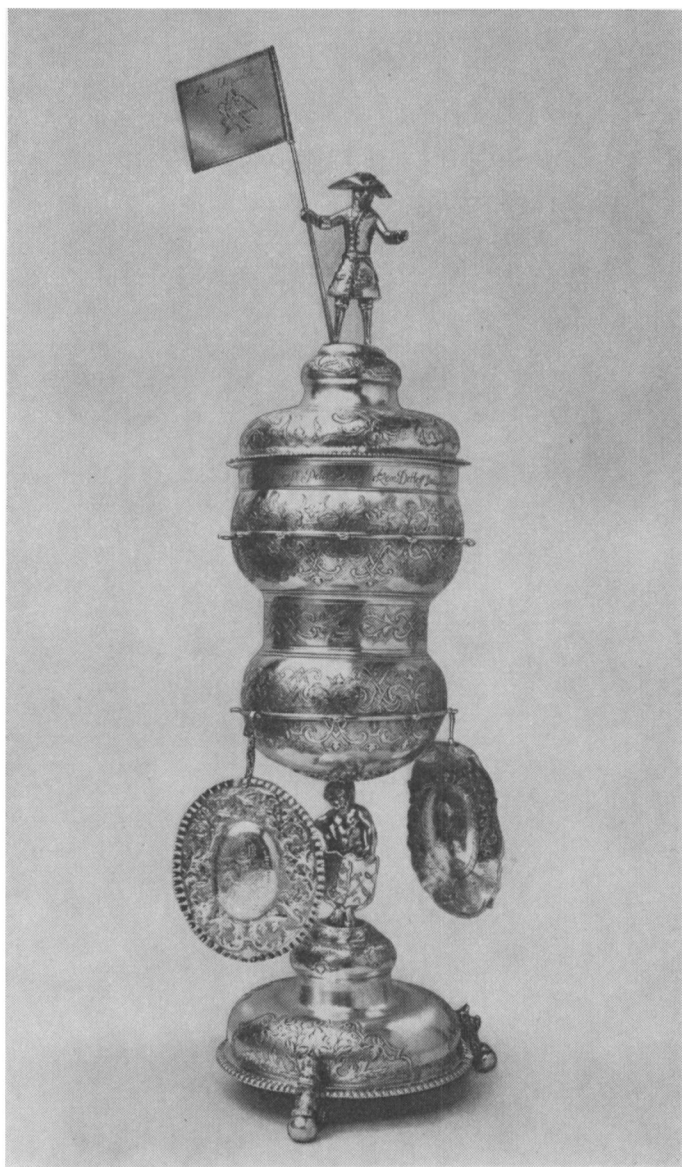

Fig. 14. Smede-velkomst. 1726. (LM 1929/41). Udført af Severin Lorenzen I (nr. 79). 54.5 cm h. Diam. i foden 15 cm. Lågpokal i akantusbarok. Kun to skjolde bevaret, fra 1731 og 1783.

Fot. Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum.

Fig. 15. Bødder-velkomst. 1742. (FM 20436). Udført af Paul Buchholtz (nr. 94). 52 cm h. Fot. Flensborg Museum.

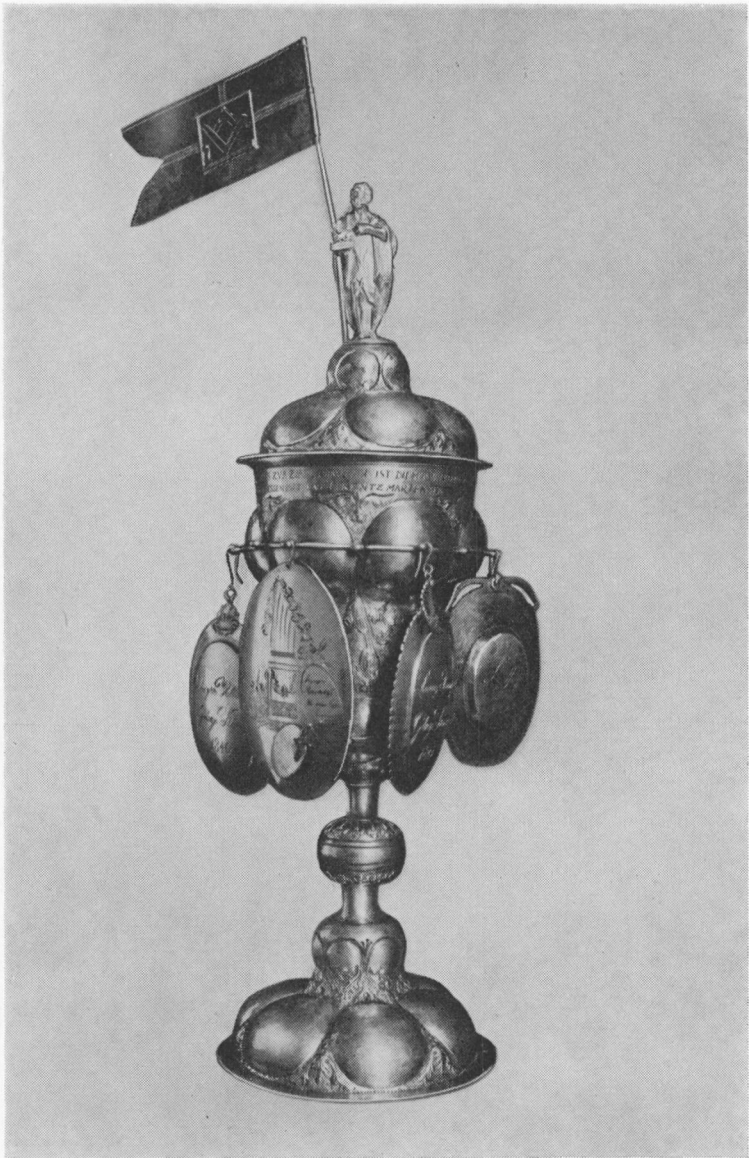

Fig. 16. Velkomst i S. Johannes (S. Hans) skyttegilde. 1721. (FM). Udført af Jürgen Matzen (nr. 81). 54 cm h. Lågpokal med glatte bukler og akantusornamentering. I toppen er støbt S. Johs.-figur med fane fra 1805. 17 sølvskjolde fra tiden mellem 1735 og 1857. 7 senere.

Fot. Flensborg Museum.

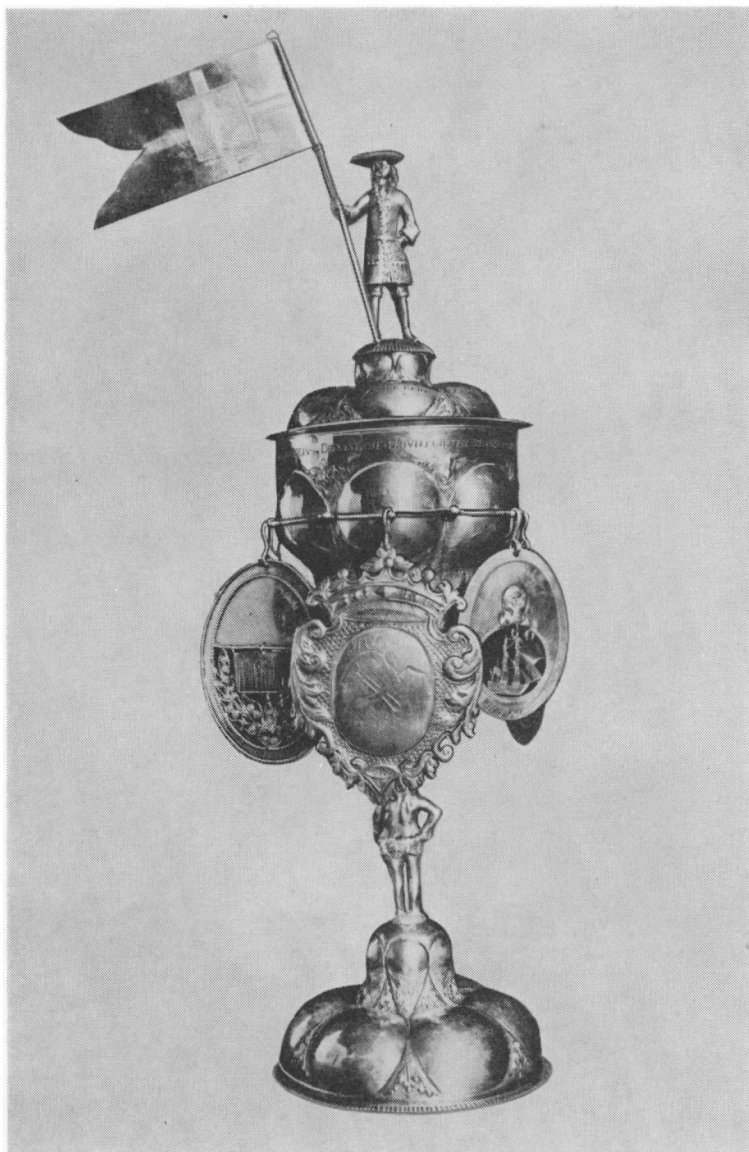

Fig. 17. Velkomst i S. Nicolai skyttegilde. 1721. (FM). Udført af Jürgen Matzen (nr. 81). 54.5 cm høj. Lågpokal som fig. 16. Det må antages, at også S. Johannes-pokalen har haft en Bacchus-figur som bærer af bægeret, så de to pokaler har været ens på nær topfigurerne, her en kavaler. 16 ældre skjolde fra tiden mellem 1785 og 1840.

Fot. Flensborg Museum.

Fig. 18. Lågkrus i skipperlavet. O. 1700. Af ukendt mester LB. (FM 1889). 22 cm h. Diam. 13.6 cm. Gedigent barokarbejde. Kugler med kløer og dreven akantusornamentering. På siden indgraveret over to krydsede ankere: Priviligerede Schiffer-Gesellschaft, 1752. Som gæk en løve med kugle. På låget et dobbeltvåben omgivet af en akantusranke.

Fot. Flensborg Museum.

Fig. 19. Lågkrus uden hank. O. 1700. Antagelig udf. af Christopher v. Barm, der en kort tid var borger i Flensborg (nr. 73). Akantusbarok.

Fot. Flensborg Museum.

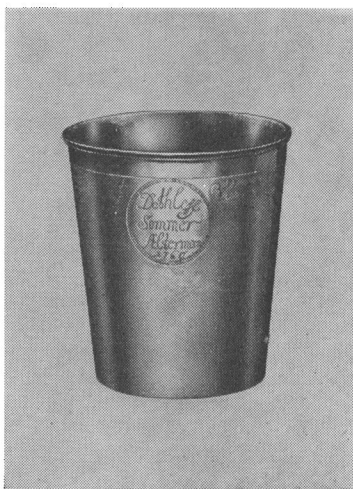

Fig. 20. Bæger i bagerlavet. 1760. Udført af Peter Steen I (nr. 97). (FM 6614). 8.8 cm h. Inscr.: Was Mier Gott Beschert Bleibt von Neidt Wohl Unverzehrt. Dethleff Sommer Altermann 1760.

Fot. Flensborg Museum.

Fig. 21. 2 bægre i S. Nicolai skyttegilde. 1. 1769, udført af *Severin Lorentzen II* (nr. 96). 8.6 cm h. (FM 3914), 2. 1816, udført af *Hans Balzer* (nr. 112). 10.3 cm h. (FM 3894). - Det første indgraveret: *Johann Friderich Schwenke Anna Christina Schwenkin von Drammen*, det andet: *Jacob C. Jäger*. Fot. *Flensborg Museum*.

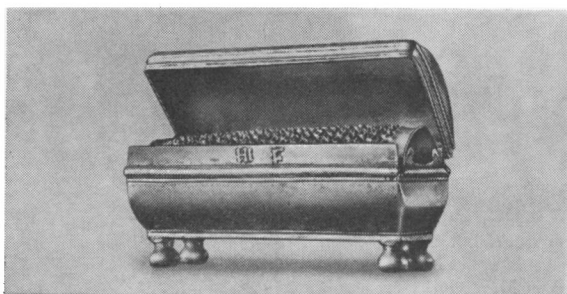

Fig. 22. Muskatrivejern i snedkerlavet. 1745. Udført af *Hinrich Jacobsen I* (nr. 80). 3.5 × 7 cm. (FM 6160). Kisteformet med buet låg. Indgraveret cirkel, vinkelrål og lade i laurbærblade. Inscr.: *der gesellen Reiff 1745*. - Et af Flensborg Museums sjældneste guldsmedearbejder.

Fot. *Flensborg Museum*.

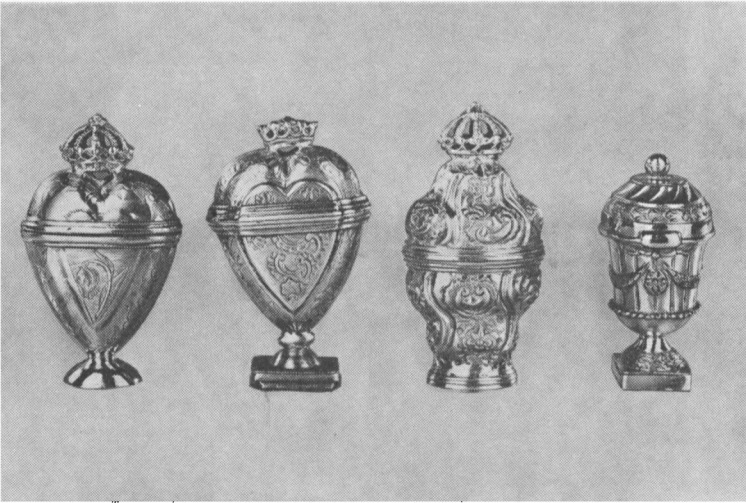

Fig. 23. 4 hovedvandsæg:

Nr. 1. *W. C. Hansen* (nr. 116). (LM 1930/249).

Nr. 2. *Andr. Iversen* (nr. 101). (LM 1935/927).

Nr. 3. *A. F. Lehne* (nr. 125). (LM 1924/94).

Nr. 4. *Carl Wohlberg* (nr. 113). (LM 1930/164).

Fot. *Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum.*

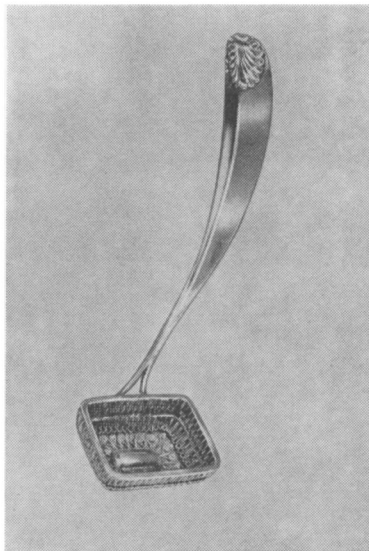
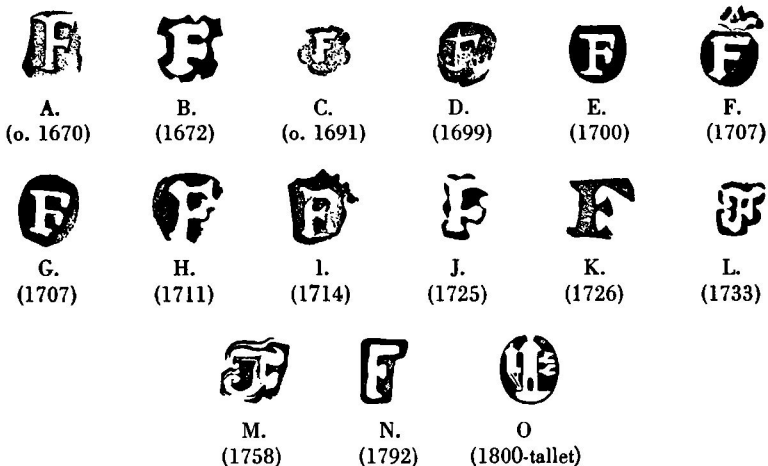

Fig. 24. Sukker-strøske. 1833. Udført af *Chr. Heinrich Hansen* (nr. 134). (LM 1933/96).

Fot. *Schl.-Holst. Landesmuseum.*

BYMÆRKERNE:

(De gengivne by- og mestermærker er venligst stillet til rådighed af Landesamt für Denkmalpflege, Kiel.)

UIDENTIFICEREDE MESTERMÆRKER:

- Skafferhammer i skipperlavet 1792. (KSF 348).
- Lågkrus i skipperlavet 1612. (KSF 346).
- Lågkrus i skipperlavet. Ca. 1700. (KSF 348). Fig. 18.
- Oblatæske, Grundhof/Fl. (LKF 184).
- Skjold på bagervelkomst 1680. (KSF 331 f.).

MESTRENE:

1. HENRIK GULSMITH
Giver o. 1400 gaver til S. Knuds Gilde. (S. I. 7).
2. MARTEN AURIFABER
Medl. af S. Laurentius Gilde o. 1400. (S. I. 84).
3. STRANGY AURIFABER
Medl. af S. Gertrudsgildet o. 1400. (S. I. 102).
4. LUDEKE GOLTSMYT
Medl. af Vor Frues Købmandsgilde o. 1420. (S. I. 237).
5. HEYSZE GOLTSMYT
Medl. af Vor Frues Købmandsgilde 1420, af Hellig Legemsgilde 1432-45, af Trefoldighedsgildet og husejer i Flensborg 1436. (S. I. 236, 391, 401, 420 og 81).
6. ANDERS GOLTSCMYT
Medl. af S. Gertrudsgildet o. 1430. (S. I. 117).
7. ENGHELKE GOLTSMYD
Medl. af S. Gertrudsgildet o. 1428 og af Vor Frues Købmandsgilde o. 1430. (S. I. 110 og 238).
8. NAMEN GHOLTSMYT
Medl. af Vor Frues Købmandsgilde o. 1430 og af Hellig Legemsgilde 1432. (S. I. 238 og 391).
9. ALBERD GOLTSMEDE
Anklaget for uredelig behandling af udført guldsmedearbejde. (S. II. 892 ff.).
10. HANS BOSE GOLTSMIT
Medl. af S. Gertrudsgildet 1444, af Hellig Legemsgilde 1477 (S. I. 120 og 393).
11. KERSTEN GOLTSMIT
Medl. af Vor Frues Købmandsgilde o. 1445. (S. I. 242).
12. THOMYS GOLTSMYT
Medl. af Vor Frues Købmandsgilde o. 1445. (S. II. 318).
13. KÖPIKE GOLTSMYD
Medl. af S. Gertrudsgildet o. 1450 (S. I. 111) og af Vor Frues Købmandsgilde u. å. (S. I. 256).
14. TYCKE GOLSSMYT
Medl. af Dragernes Gilde 1450. (S. I. 152).

15. PETER GOLDSMID
Medl. af Vor Frues Købmandsgilde o. 1458 og 1466. (S. I. 245 f.).
16. HERMAN GOLTSMID
Medl. af Vor Frues Købmandsgilde. (S. I. 245).
17. HANS GOLTSMYT
Medl. af Vor Frues Købmandsgilde 1472 f. (S. I. 247).
18. BERTEL GHOLTSMYT
Medl. af Hellig Legemsgilde 1475. (S. I. 389).
19. HANS MOREKEN GHOLTSMYT
Medl. af Hellig Legemsgilde 1475. (S. I. 392).
20. HANS MARKE GOLTSMYT
Medl. af Hellig Legemsgilde 1478.
21. GODEKE GOLTSMYT
Medl. af S. Gertrudsgildet u. å. og af Hellig Legemsgilde 1481 (S. I. 104 og 394). Omt. 1496. (S. I. 649 og 651). Hans hus solgt 1518. (Sch.).
22. TONNYES GOLTSMYDT
Medl. af Hellig Legemsgilde 1494. (S. I. 396).
23. CLAWES GOLTSMYTH ECKLEFF
Medl. af Vor Frues Købmandsgilde 1486, af Hellig Legemsgilde 1488 og af Den hellige Trefoldigheds Gilde 1495. (S. I. 250, 395, 70 og 73). 1498 er han oldermænd. (S. I. 720). 1517 får sønnen Hans Eckleff skøde på hans hus af enken.
24. KASTEN GOLTSMYT
Medl. af Vor Frues Købmandsgilde 1504. (S. I. 252).
25. CORTH GOLTSMITH
1514 ejer han hus nr. 418 i S. Marie sogn (Sch.) og er kirkevæрге. (S. II. 97). Medl. af Hellig Legemsgilde 1521. (S. I. 401). Endnu nævnt 1562. (Sch.).
26. JACOB GOLSMITH
Medl. af Hellig Legemsgilde 1514. (S. I. 400), anført som husejer 1518-33. (Sch.). Endnu omt. 1550. (S. II. 319).
27. HANS GOLTSMIT ECKLEFF
1517 husejer. Medl. af Vor Frues Købmandsgilde 1519, af Den hellige Trefoldigheds Gilde 1537, sælger hus 1553. (Sch.). 1556 anbefaler Chr. III at man overlader ham hus på Vor Frue Kirkeplads. (S. II. 655), og 1558 befaler Chr. III Korsør at modtage Hans G. (S. II. 828).

28. LAUERENS GOLTSMYDT
1519 køber han hus og igen 1547 hus nr. 271 i S. Marie sogn. (Sch.). Medl. af Vor Frues Købmandsgilde 1521. (S. I. 255). Omt. som giver til Vor Frue kirke o. 1550. (S. II. 320 f.). Formentlig identisk med den Lauerens Boisen de olde, som dør 1573. (R. 225). Datteren g. m. Baltzer Wegener 1561. (R. 63).
29. THOMAS GOLTSMITH
Ejendomme nævnt 1520, 1530 og 1537 hus nr. 473 i Angelbogade. Han sælger det 1550. (Sch.).
30. ASMES MALER GOLDSCHMIDT
Død 1564. (R. 110).
31. ASMUS PETERSSON GOLTSZMIT
1548 omtalt i skøderne, og 1549 i Stadbok. (S. I. 441), men her som Rasmus P., ligeledes i borgerbogen 1560, if. den fra Vilsbæk. Medl. af Hellig Legemsgilde 1556 f. (S. I. 412). Gift 1564. (R. 105). Huset solgt 1566. (Sch.).
32. BERNT GOLTSMYT
1551 modtager han af Vor Frue Gilde 2 pund, 2 lod og 1 kvint sølv til at fremstille kroner af. (S. I. 699), og 1553 bortskøder han sit hus nr. 447 i S. Nicolai sogn.
33. LAUERENS BOISEN
Formentlig søn af Lauerens Goltsmydt. Mulig identisk med den Laurids Boesson, der er omtalt i København 1564-66 og 1570. (Boje 2. 35). I en fødselsattest for sønnen 2. juni 1585 hedder det nemlig: Ist als Goldschmied in kgl. Dienst in Kopenhagen (retsprot. II. 188). Hus solgt 1584. Død s. å. (KR.).
34. HANS HACKE
Omt. 1598. (RP. III. 347 f.). Konen d. 1563. (R. 96). Sælger hus 1565. (Sch.).
35. HINRICK KOCK
Omt. som guldsmed 1597. (RP. III. 286 f.). Hus i S. Johs. sogn 1575. (Sch.). D.: 1583. (R. 457).
36. BALTZER WEGENER
B.: 1561. (BB. nr. 13). G.: 1561 med en datter af nr. 28. 1584 af Peter Rantzau udnævnt til byfoged. (R. 486). 1574 erhverver han hus i Ramsherred (S. Marie sogn). D.: 1602. (R. 1524). Døtre g. m. nr. 38 (R. 356) og nr. 39 (R. 417).
- Arbejder:*
Kalk og disk 1569. Steinberg/Fl. (KLF 344). Fig. 2.

M.:

37. DIRICK HARMENS
1566 g. m. enken til nr. 30. 1581 med enken til nr. 28. (R. 142 og 391). D.: 1592. (R. 888).
38. HANS PETERSEN
1580 g. m. datteren af nr. 36. (R. 356). Fra Ditmarsken. D.: 1598. (R. 1247).
39. PAWEL REKERT
1582 g. m. datteren af nr. 36. (R. 417). D.: 1602. (R. 1509).
40. NIS KERSTENS
B.: 1585. (BB nr. 6). D.: 1603. (R. 1607). Hus solgt 1605. (Sch.).
41. PETER SPEGEL
B.: 1586. (BB nr. 17). G.: 1586. (R. 598). 1589 får han skøde på Asmus Petersens hus i S. Marie sogn, hus nr. 11. D.: 1590. (R. 789). Enken g. m. nr. 44.
42. PETER TUXEN
B.: 1588. (BB). D.: 1604. (R. 1623, KR). Fra Hacksted. (RP. III, 13).
43. LÜTKE KLOEN
1589 skænker han et vindue til Marie kirke. (R. 1589). 1596 leverer han beslag til heste og bøsser for 590 rdl. til hertugen af Gottorp. (Regnsk.). 1617 klage over sølv til et bælte han har leveret. (St. Fl. 971. 1).
44. JOHAN HARDER
B.: 1590. (BB nr. 2). 1591 g. m. enken til nr. 41. Arbejde for Christian IV 1594. (Bering Liisberg 144). Kirkevæрге 1603. (R. 845 og 1615). Død før 1614. (Sch.).
45. TONIES GOLTSMIDT
1596 gifter en stiftatter sig. (R. 1054).
46. NIS JUVELER
1595 »wart Nis Jweler upgehenget und 10 Dage darna syne Frowe by ehme«. (R. 1122).
47. JÜRGEN DUGGE
G.: 1596. (R. 1170).
48. LAUERENS CHRISTENSEN
Omt. 1597. (RP. III. 286 f.). D.: 1601. (R. 1435).
49. PETER KOCK
Søn af nr. 35. Lærling hos nr. 48 i 4 år. (RP. III. 286 f.).

50. MICHEL ANDERSEN GOLTSMIT
1598 dør hans kone og to børn. (R. 1283). 1599 nyt ægteskab.
(R. 1349). D.: 1611. (KR).
51. ANDREAS KOCK
Søn af nr. 35. Omt. 1603 i anledning af at han vil rejse til Aurich.
(RP. IV. 159 f.).
52. CARSTEN GOLTSMIT
G.: 1603. (R. 1612).
53. MICHELL GROTT
Omt. 1604. (Kr). D.: 1608. (KR). S. Nicolai s.
54. CLAUS PETERSEN
Søn af nr. 38. Omt. som guldsmedesvend 1608. (RP. IV. 351).
55. HEINRICH HARDER
Omt. som guldsmed 1608/09. (KR), men Reinhusen betegner ham
1594 som sværdfejer. (R. 1034).
56. HANS KLOEN
Søn af nr. 43. Omt. 1609, da han som guldsmedelærling vil rejse
til Danzig. (RP. IV. 388 f.).
57. DIDERICH KAPMAN
Omt. 1609 som guldsmedesvend fra Bielefeld. (Kr) og 1633 (KR).
58. PETER DOER
Omt. 1610. (Kr).
59. CONSTANTIUS HACKE
Omt. 1610 som guldsmedesvend fra Danzig (Kr) og 1611 fra
København (BB).
60. NICOLAUS HACKEMAN
Omt. 1611. (Kr, nr. 22).
61. PETER BUROS
1615 erhverver han hus nr. 44 i S. Marie s. (Sch) og er omt. i
samme kilde 1633 og 35. Formentlig far til nr. 66.
Arbejder:
Kalk 1618. Ullerup/Sø. (Arkivalsk dokumenteret). DK 2254. Fig. 3.
62. ANDREAS PETERSEN
1622 husejer i S. Nicolai s. (Sch). 1624 sælger han to diamant-
ringe på Glücksborg til hertugen for 110 rdl. (Regnsk. 76. 423).
1625 proces mod perlestikkeren Heinrich Wesselink. Omt. 1633
og 1638 (Sch). Hans hus nævnt i skatteregnsk. endnu 1650.

63. JÜRGEN LEMBECK
Omt. 1624/25. (Kr, nr. 1). 1633 skøde på hus nr. 419 i S. Marie s. (Sch). Konen dør 1659. Omt. i Kbh. 1655. (Bøje 2. 44). Død før 1672. (Sch).
Arbejder:
Kalk 1648. Jörl/Fl. KLF 222.
M.: **L** (i oval)
64. REIMER PHILIP
B.: 30. 1. 1626. Omt. 1624/25. (Kr. nr. 2).
65. PAUL KULL
Omt. 1636/37. Fra Rendsborg. (Kr.).
66. HANS BUROS
Søn af nr. 61? Omt. i skatteregnsk. 1650 ff. (St. Fl. 210). Indehaver af hus nr. 44 i S. Marie s., men øjensynlig boende i S. Nicolai s. Far til Jørgen B., der får borgerskab i København 11. 6. 1675 og bliver dronningens guldsmed (Bøje 2. 47), til Hans II, der 1669 søger til Danzig (Geburtsbrief 23. marts 1669) og til Evert, der 1671 omt. som Goldarbeiter i København (St. Fl., C. XIX 1. 18). Formentlig død 1661.
Arbejder:
Låg til snedkerlavets drikkehorn 1656. Museum für Kunst und Gewerbe, Hamburg, 1898/104. (KSF 340).
67. EVERT BUROS
Søn af nr. 66. 1647 overtager han hus nr. 44 i S. Marie. Omt. i skatteregnskaberne 1650 f. (In der Heiligen Geist Gange). D.: 1690 (KR).
Arbejder:
Alterkande 1646. Tønder k. (DK 957). Fig. 4.
Alterkande 1649. Klostret Fl. FM 1923/2. (KSF 267).
Bager-velkomst 1673. FM 6512. (KSF 330). Fig. 12.
M.:
68. HEINRICH MATTHIESSEN
B.: 31. 1642. (o. 1620-1713). Fra Als. 1664 indehaver af hus nr. 409 i S. Nicolai s. (Holm 68). 1707 købes det af svigersønnen Hinrich Block.
Arbejder:
Kalk + disk 1665. Sottrup/Sø. (DK 2236). Fig. 5.
Sygekalk 1669. Ockholm/Hus. (KKH 186).
Sygekalk + disk 1672. Hürup/Fl. (KLF 201).
Kalk + disk 1674. (Ibid).
Disk 1675. Wallsbüll/Fl. (KLF 363).
Kalk + disk 1682. Nordhackstedt/Fl. (KLF 258).
Kalk + disk 1686. Bjolderup/Å. (DK 1837).

Kalk + disk 1693. Sörup/Fl. (KLF 320).
 Kalk + disk 1695. Holbøl/Sø. (DK 2018).
 Kalkfod. u. å. S. Johs./Fl. (KSF 226).
 8 skjolde på Fl. bagervelkomst 1661-91. FM 6512. (KSF 330).
 Bæger i rebslagerlavet u. å. FM 8533. (KSF 335).

M.:

69. HANS MELCHERTSEN
 B.: 21. 1. 1661. Fra Rendsborg. 1675 erhverver han hus nr. 116 i S. Johs. s. (Sch). Omt. 1677/78. (BB, Kr).
70. CONRAD PÜLTZER
 B.: 13. 2. 1671. Ansøgning 1670, hvoraf fremgår at han er guldsmedesøn. (St. Fl. 971. 1).
71. MELCHIOR SCHWEDER
 B.: 1677. (KGP 8. 103). Henstand med gebyret, »da seine Mittel gering und die Zeiten beschwerlich sind«.
Arbejder:
 Kongeskjold for S. Nicolai skyttegilde. u. å. (KSF 342).
 M.: **MS (+ 22)**
72. DETLEF BUROS
 1681 erhverver han hus nr. 403/04 i S. Marie s. (Sch). 1692 — omtalt som Goldarbejder — sælger han samme hus.
Arbejder:
 Alterkande 1655. Gelting/Fl. (KLF 132 f.).
 M.:
73. CHRISTOPH von BAHREN
 B.: 14. 2. 1687. Antagelig identisk med Christopher v. Barm, Sdb.
Arbejder:
 Lågkrus. Fig. 19.
 M.: **CB (i ring)**
74. HINRICH BLOCK
 B.: 14. 2. 1687. (o. 1654-1733). Fra Frederiksstad. (KGP 25). Svigersøn til nr. 68. Fra 1688 boende Holm 68 (H. Matthiessens ejendom). 1714 sælger han huset til svigersønnen, nr. 80.
Arbejder:
 Oblatæske 1700. Asbøl/Å. (DK 1912). Fig. 6.
 Oblatæske 1700. Gråsten/Å. (DK 1926).
 Oblatæske 1704. Munkbrarup/Fl. (KLF 242).
 Kalk + disk 1704. Nybøl/Sø. (DK 2274).

Kalk + oblatæske + alterkande 1708. Nordborg/Sø. (DK 2184).
Fig. 7-8.

Kalk 1709. S. Marie/Fl. (KSF 124).

Oblatæske. Klostret/Fl. 1716. (KSF 267).

Oblatæske. u. å. S. Johs./Fl. (KSF 226).

Oblatæske. u. å. Boren/Sl. (KLS 162).

3 skjolde på bager-velkomst 1691 f. FM 6512. (KSF 332).

Bæger i S. Nicolai skyttegilde 1723. (KSF 343).

Lågkrus i skipperlavet. o. 1700. FM 6386. (KSF 348).

M.:

75. JOHAN JESSEN

B.: 10. 2. 1696. (-1717). Fra Siverstedt. Omt. 1695/96. (BB, Kr).
G.: 1696. 1704 erhverver han hus i Holm. Yderligere nævnt 1711
og 1714.

Arbejder:

Kalk 1700 + oblatæske 1707. Steinberg/Fl. (KLF 344).

Sygekalk + disk 1711. Adelby/Fl. (KLF 94).

Kalk + disk 1711. S. Nicolai/Fl. (KSF 186).

Kalkfod u. å. S. Johs./Fl. (KSF 226).

Skræddersvendenes velkomst 1699. LM 1929/42. (KSF 337).
Fig. 13.

Skjold på bagervelkomst 1702. FM 6512. (KSF 332).

M.:

76. JOHANN STEEN

D.: 1723. S. Marie. (KR).

77. CHRISTIAN LÜBECKER

B.: 20. 2. 1702. (1661-1739). S. Nicolai. (Skatteregnsk.). Borger i
Kbh. 23. 11. 1712. (Bøje 2. 62).

Arbejder:

Oblatæske 1707. Wanderup/Fl. (KLF 368).

M.:

78. DAVID STEEN

B.: 5. 3. 1703. (o. 1680-1726). Erhverver ejendommen nr. 11 i S.
Marie sogn 1712. Muligvis søn af nr. 76.

Arbejder:

4 skjolde på bagervelkomst 1707/15. FM 6512. (KSF 332).

M.:

79. SEVERIN LORENZEN (I)

B.: 6. 2. 1708. (o. 1680-1740). Fra Haderslev-egnen. (KGP 11. 142). Erhverver 1708 hus nr. 114 i Ramsherred i S. Marie s. (Sch). Enken fortsætter virksomheden.

Arbejder:

Smedesvendenes velkomst 1726. LM 1929/41. (KSF 337). Fig. 14. Skjold på samme. Ibid. 1731. Oblatæske 1733. Gross Solt/Fl. (KLF 327). Skipperselskabets ølkande 1709. FM. (KFS 346 f.).

M.:

80. HINRICH JACOBSEN (I)

B.: 11. 2. 1715. (1691-1769). S. Nicolai. Fra Angel. (KGP 16. 678). Erhverver 1714 svigerfaderen, Hinrich Blocks ejendom, hus nr. 409 i S. Marie. (Sch).

Arbejder:

Sygekalk 1735. Sottrup/Sø. (DK 2237). Sygesæt 1735 (+). Ullerup/Sø. (DK 2254). Sygesæt 1739 (+). Broager/Sø. (DK 2314). Sygesæt 1743 (+). Nybøl/Sø. (DK 2275). Oblatæske. u. å. Adelby/Fl. (KLF 94). Skjold på bagervelkomst 1737. FM 6512. (KSF 333). Snedkersvendenes muskat-rivejern. 1745. FM 6160. (KSF 341). Fig. 22. Bæger. 1740. FM 15482. Spiseske u. rottehale. 1728. FM (OB 228).

M.:

81. JÜRGEN MATZEN

B.: 13. 2. 1719. (o. 1695-o. 1753). S. Nicolai. G. m. enken til nr. 75. Sælger sin ejendom 1753. (Sch).

Arbejder:

2 kalke + 1 disk 1747. Broager/Sø. (DK 2312). 2 alterbordsskjolde 1752 (+) Ibid. (DK 2308). Sygesæt u. å. Deezbüll/ST. (KKS 78). Velkomst i S. Nicolai skyttegilde 1721. FM. (KSF 343). Fig. 17. Velkomst i S. Johs. skyttegilde 1721. FM. (KSF 341 f.). Fig. 16. Skjold på bagernes velkomst 1714. FM 6512. (KSF 332). Rebslagernes drikkebæger 1725. FM 6512. (KSF 335). Skjold på hattemager-velkomst i Kbh. 1752. NM 3.

M.:

82. PETER FRANTZEN

B.: 5. 2. 1725. (Sch og Kr). S. Nicolai. Omt. 1740. (Sch).

83. JOHANN NICOLAI STEEN
 B.: o. 1725. (1704-68). Søn af nr. 78. Køber faderens hus 1745.
 Enken omtalt i Fo. 1769. Hun sælger huset 1768. (Sch).
Arbejder:
 Oblatæske 1760. Westerland/ST. (KKS 390).
 Sukkerbøsse. FM 6403.
 2 bægre 1757. S. Johs. skyttegilde. FM 3897. (KSF 344).
 M.:
84. MARCUS von BARM
 B.: 12. 2. 1731. Søn af guldsmed Jacob v. Barm i Tarup. (1706-84). (KGP 12. 216).
85. HANS CHRISTIAN BILLHARD
 B.: 6. 2. 1736. (-1739). Fra Åbenrå. (KGP 14. 148). S. Nicolai s.
Arbejder:
 Skjold på slagternes velkomst 1723. FM 5591. (KSF 335).
 M.:
86. CHRISTIAN PETERSEN
 B.: 6. 2. 1736. Fra Fredericia. (KGP 14. 2).
87. JOHANN CHRISTIAN ULICH
 B.: 18. 2. 1737. (-1750). Kaldet Goldarbeiter.
Arbejder:
 Kalk + disk. u. å. Sterup/Fl. (KLF 355).
 M.: **ICU** (i rektangel)
88. IVER RUDOLF von BARM
 Omt. 1737/38. (Kr). Identisk med Haderslev-guldsmeden. (Bøje 2. 183).
89. HINRICH WILHELMOSEN
 B.: 10. 2. 1739-1740. S. Marie.
90. LORENZ JACOBSEN
 B.: 22. 2. 1740. (1710-93). S. Marie. Hans ejendom i Ramsherred overtages 1758 af nr. 100. (Sch). Siden mester i Gråsten.
91. PAUL BENDIXSEN
 B.: 20. 2. 1741. G.: Bredsted 1739. Jvf. St. 94.
92. HANS HERMANSEN HOLM
 B.: 22. 2. 1745. Fra Nakskov. (KGP 16. 678). Formentlig søn af Herman Corditzen Holm. (Bøje 2. 220).

93. BEREND SCHULTZ
B.: 6. 2. 1747. Skatterestant 1750.
94. PAUL BUCHHOLTZ
B.: o. 1740. (1711-67). Efter en gl. kunsthåndværkerfamilie i Fl. Erhverver ejendom i S. Nicolai 1748. Sælger igen 1763 og dør som en fattig mand.
Arbejder:
Bødkersvendenes velkomst 1742. FM 20136. Fig. 15.
M.: **PBH** (i rektangel)
95. ANDREAS HINTZ
B.: 14. 2. 1752. Kaldet Goldjubilierer. Hus nr. 626. Fo. 1769.
Arbejder:
Svajaknækket kaffekande 1769. FM 9833.
M.: **AH** (i kvadrat)
96. SEVERIN LORENTZEN (II)
B.: 22. 2. 1754. (1719-88). Søn af guldsmed Jürgen Lorentzen, Tønder. G. m. datter af nr. 79. Fo. 1769. S. Marie. 2 svende. Sælger sit hus 1782. (Sch).
Arbejder:
Bæger i S. Nicolai skyttegilde 1769. FM 3894. (KSF 343). Fig. 21.
97. PETER STEEN (I)
B.: o. 1755. Søn af nr. 83? (d. 1759). Får 1755 skøde på hus nr. 46 i S. Marie s. (Sch).
Arbejder:
Drikkebæger i bagerlavet 1760. FM 6614. (KSF 333). Fig. 20.
M.:
98. JACOB JACOBSEN
B.: o. 1755. (1721-96). Søn af nr. 80. Erhverver ejendom i S. Johs. 1755, og han sælger den 1776. (Sch). Fo. 1769.
Arbejder:
Kalk 1773. Nordhackstedt/Fl. (KLF 259).
Kalk + disk 1775. Struxdorf/Schl. (KLS 479).
Bæger i S. Johs. skyttegilde 1758. FM 3894. (KSF 344).
Skjold på bagervelkomst 1784. FM 6512. (KSF 333).
Skjold på S. Nicolai skyttegildes velkomst 1786. FM 3894. (KSF 342).
Skjold på slagtervelkomst 1785. FM 5591. (KSF 336).
Spiseske, rokokko. FM 20662.

M.:

99. JOHAN RIEBER
 B.: 28. 2. 1757. (1726-75). Fra Vordingborg. Husejer 1758 i S. Nicolai s.
Arbejder:
 Bæger. Inscr.: Ellen Lorenzen Lauterup. FM 3392.
M.: JR (ligatur i ring)
100. BARTHOLD BARTHELSEN
 B.: o. 1758. (1726-78). Fra Haderslev? Overtager 1758 Lorenz Jacobsens ejendom i Ramsherred, hus nr. 138. (Nørregade 79). (Sch). Går fallit 1768. (Sch). Fo. 1769.
101. ANDREAS IVERSEN
 B.: 16. 2. 1761. (1729-95). Hus nr. 46 i S. Marie s. (Storegade 77).
Arbejder:
 Kalk 1783. Esgrus/Fl. (KLF 121).
 Hovedvandsæg. Vase. LM 1935/927. Fig. 23.
 Hovedvandsæg. Vase. LM 1935/2015.
 Spiseske med flusser. LM 1915/11.
 Hovedvandsæg. Fisk. LM 1934/25.
 Hovedvandsæg. Fisk. 1793. FM 8446.
 2 kaffeskeer. 1792. FM 11392.
 6 rokoko teskeer. FM 14341.
 Skjold på slagterlavets velkomst. 785. FM 5591.
M.:
102. MARTIN KREBS
 B.: o. 1761. (1737-75). Erhverver 1761 hus nr. 351 i Kompagnigade. Fo. 1769.
103. FRIEDRICH CHRISTIAN RICHTER
 B.: 4. 3. 1765. (1730-1816). Fra Kolding. S. Marie s. Fo. 1769.
104. NICOLAI JACOBSEN
 B.: o. 1769. (1733-99). Søn af nr. 80. 1769 overtager han faderen, Hinrich Jacobsens hus, nr. 505, i Angelbogade. (Sch). Fo. 1769.
105. HANS THUN
 B.: 18. 2. 1771. (1741-1823). G. m. datter af nr. 96. Hus nr. 70 i Mariegade. Fo. 1803.
Arbejder:
 Kalk, disk og oblatæske 1796. Bov/Å. (DK 2034). Fig. 9.
 Hovedvandsæg. Fisk. FM 2217 og 19306.
M.: HT (i rektangel)

106. HINRICH JACOBSEN (II)
B.: o. 1775. (1751-1811). Søn af nr. 98. Hus nr. 726 i Johannesg.
Fo. 1803.

107. FRIEDRICH von BARM
B.: 16. 8. 1777. Søn af Rudolph v. B., Haderslev. G. m. datter af
nr. 88.

Arbejder:

Skafferhammer i S. Johs. skyttegilde 1796. FM 3894. (KSF 344).
Kaffeske o. 1790. FM 113920.

M.:

108. HANS CHRISTIAN BOYSEN
B.: 14. 2. 1778. Fra Løgumkloster. S. Marie s. Hus nr. 351.

Arbejder:

Kalk 1783. Helligåndskirken. (KSF 246).
Skjold på smedevendenes velkomst 1783. LM 1929/41. (KSF 337)
Skjold på slagterlavets velkomst 1807. FM 5591. (KSF 336).
Tabatiere. FM 9853.
Sukkerskål. 1790. Priv.eje Århus. Inscr.: H. C. Göttig.

M.:

109. PETER STEEN (II)
B.: o. 1785. (1755-1835). Søn af nr. 97. Hus nr. 608 i Storegade.
Fo. 1803.

Arbejder:

Oblatøske 1794. Treia/Schl. (KLS 540).
Skjold på bagtervelkomst 1793. FM 6512. (KSF 333).
Skafferhammer i slagterlavet 1809. FM 5591. (KSF 336).
Skjolde på slagtervelkomst 1795 og 1800. FM 5591.
1 par skospænder. FM 6434.

M.:

110. JENS JACOBSEN
B.: o. 1787. (1757-1844). Søn af nr. 98. Hus nr. 305 i Storegade.
Fo. 1835 og 1803.

111. HANS THOMAS HAASE
B.: 14. 9. 1788. Søn af Chr. Haase, Haderslev.

Arbejder:

Skipperlavets pokal 1796. Arnis/Schl. (KLS 118).

M.:

112. HANS BALZER
 B.: 3. 3. 1794. (1769-1841). Hus nr. 405 i Storegade. Fo. 1835.
 Deputeret borger.
Arbejder:
 2 kalke + oblatæske 1795. Bramstedt/Seg.
 Kalk u. å. sst.
 Skjold på filtmagerlavets velkomst 1829. LM 1898/225. (KSF 334).
 Drikkebæger i slagterlavet. (KSF 336).
 Bestik sst. 1812. (KSF 337).
 Bæger 1816 i S. Nicolai skyttegilde. FM 3894. (KSF 343). Fig. 21.
 Skjolde på samme velkomst 1813, 1814, 1816. (KSF 342).
 Skjolde på slagtervelkomst 1805, 1810, 1812. FM 5591. (KSF 336).
 Tedåse 1812. FM 6992.
113. CARL FRIEDRICH GEORG WOHLBERG
 B.: 15. 12. 1797. (1768-18). G.: Datter af nr. 101. Hus nr. 46 på
 Storegade. Fo. 1803 og 1835.
Arbejder:
 Drikkebæger i slagterlavet 1829. (KSF 336).
 Skjolde på velkomst i S. Johs. skyttegilde 1812, 1823, 1830, 1836,
 1843. (KSF 343).
 Hovedvandsæg i FM og LM. Fig. 23.
 Teske. FM 12438.
- M.:
114. JASPER BOYSEN KREBS
 B.: 11. 2. 1799. (1770-1808). Søn af nr. 102. Hus nr. 351 i Kom-
 pagnigade. Fo. 1803.
115. PETER HANSEN
 B.: o. 1800. (1775-). Hus nr. 505 i Angelbogade. Fo. 1803.
116. WILHELM CHRISTIAN HANSEN
 B.: 24. 3. 1801. (1773-1829). S. Nicolai s.
Arbejder:
 Disk u. å. Steinberg/Fl. (KLF 345).
 Oblatæske u. å. Sørup/Fl. (KLF 320).
 Hovedvandsæg. Louis XVI. FM 10017. Tønder-type.
- M.:
117. CHRISTIAN LASSEN
 B.: 24. 3. 1801. (1776-). Hus nr. 703 i Johannesgade. Fo. 1803.
Arbejder:
 Rep. af alterkande i S. Johs./Fl. 1806. (KSF 227).
- M.:

118. CHRISTIAN JUNGSTRÖM

Søger forgæves om tilladelse til at etablere sig 1804. (Fl. St. Acta 373). Fo. 1803. S. Marie s. Skibbroen. Hus nr. 377.

119. HANS FEDDERSEN

B.: 20. 2. 1809. (1779-1826). Søn af Chr. F., Tønder. S. Nicolai s.

Arbejder:

Fornyelse af slagtervelkomst 1812. FM 5591. (KSF 335).

2 drikkebægre i slagterlavet 1814. (KSF 336).

2 drikkebægre 1820 og 21. (Sst).

Skjold på S. Johs. skyttegildes velkomst 1821. (KSF 343).

Hovedvandsæg 1812. FM 8425. Tønder-type.

Platmenage fra slagterlavet. FM 5591.

M.:

120. RIEWERT IVERSEN

B.: 20. 2. 1809. (1780-1860). Søn af nr. 101. Hus nr. 11 i Storegade. Fo. 1835.

Arbejder:

Et par lysestager 1808. Helliggejst/Fl. (KSF 246).

Hovedvandsæg 1834. FM 8412.

Hovedvandsæg. FM 5430.

Skjold på S. Johs. skyttegildes velkomst 1852.

121. ANDREAS STUBBÆUS

B.: 3. 3. 1810. S. Marie s. Fmtl. kun svend.

122. JOHANN JOHANNSEN

B.: 24. 2. 1812. S. Nicolai s.

123. JACOB IVERSEN

B.: 20. 2. 1815. (1771-). 1796 g. m. datter af nr. 90. En tid guldsmed i Gråsten. Hus nr. 305 i Storegade. Fo. 1835.

124. H. P. PETERSEN

B.: 20. 2. 1815. S. Nicolai s.

125. ANDREAS FRIDRICH LEHNE

B.: 4. 2. 1816. (1772-). Hus nr. 740 i Johannesgade. Fo. 1835.

Arbejder:

Hovedvandsæg 1816. LM 1924/94. Fig. 23.

M.: **AFL** (i oval)

126. JOHANN HEINRICH FRIEDRICH SCHMIDT

B.: 27. 2. 1818. S. Nicolai s.

127. JOHANN CHRISTIAN LASSEN
 B.: 21. 2. 1820. S. Nicolai s.
Arbejder:
 Hovedvandsæg. FM 8418.
 M.: **LASSEN (i liggende oval)**
128. HANS HINRICH SPRING
 B.: 21. 2. 1820. (1794-). Hus nr. 31 i Storegade. Fo. 1835.
129. PETER WILHELM ROSE
 B.: 27. 2. 1822 i Haderslev (1797-1841), men svend hos Hans Balzer 1835. Fo. 1835.
130. JOHAN FRIEDRICH CARSTENS
 B.: o. 1825. (1799-). Hus nr. 710 i Johs.gade. Fo. 1835.
131. CHRISTIAN BALZER
 B.: 20. 2. 1826. (1797-1883). Søn af nr. 112. S. Nicolai s.
Arbejder:
 Kalk 1833. Sørup/Fl. (KLF 320).
 Drikkebæger i slagterlavet 1831. FM 5591. (KSF 336).
 Salmebogsbeslag 1828. FM 9850.
132. JENS IVERSEN
 B.: 13. 2. 1828. (1801-32). Fra Ålborg.
133. FRIEDRICH JESSEN
 B.: 13. 12. 1828. (1802-). G. m. datter af nr. 119. Hus nr. 632 i Storegade. Fo. 1835.
Arbejder:
 Sygekalk + disk 1835. Enge/ST. (KKS 97).
 Fiskeske. LM 1936/15.
 Hovedvandsæg. FM 5645.
 M.: **JESSEN**
134. CHRISTIAN HEINRICH HANSEN
 B.: 23. 2. 1829. (1800-73). Fra Tønder. Bopæl v. Søndertorv. Fo. 1835.
Arbejder:
 Sygekalk 1842. Ravsted/Tø. (DK 1595).
 Sukkerstrøer 1833. LM 1933/96. Fig. 24.
 Spiseske 1846. LM 1924/36.
 Hovedvandsæg 1845. FM 5647.

135. JÜRGEN WILHELM BADE
 B.: 22. 2. 1830. (1779-). Hus nr. 701 i Johannesgade. Fo. 1835.
 Også i Tønning. St. 757.
136. ANDREAS WOHLBERG
 B.: 21. 2. 1831. (1800-). Søn af nr. 113. Hus nr. 599 på Søndertorv.
 Fo. 1835.
Arbejder:
 Drikkebøger i slagterlavet 1840. (KSF 336).
 Skjold på velkomst i S. Johs. skyttegilde 1842. (KSF 343).
 Flodeske fra Rödemis 1838. LM 1936/43.
137. HANS JACOB BALZER
 B.: 22. 2. 1836. (1805-80). Søn af nr. 112. Svend dær 1835. Fo.
Arbejder:
 Flodeske. LM 1937/160.
138. CHRISTIAN FRIEDRICH WOHLBERG
 B.: 22. 2. 1836. (1808-). Søn af nr. 113. Svend dær 1835. Fo.
139. CARL FRIEDRICH LEOPOLD DAMM
 B.: 20. 2. 1837. (1811-). Bor v. byfængslet 1835. Fo.
Arbejder:
 2 spiseskeer 1839. NM 3798 og 802/1920.
140. JOHAN CHRISTOPHER CHRISTIAN ERICHSEN
 B.: 20. 2. 1837. (1809-). Svend hos Chr. H. Hansen 1835. S. Nicolai. Firma med nr. 156. Fo.
141. HANS NICOLAI JONATHAN LASSEN
 B.: 2. 3. 1840. (1813-98). Søn af nr. 117. Anføres som stiftsøn af
 nr. 130. Læredreng hos Balzer 1835. Fo.
Arbejder:
 Kalk + disk 1847. Westerland/ST. (KKS 390).
 Rep. af oblatæske. Sørup/Fl. (KLF 320).
 Leverede sølvoblattallerken (+) til Ø. Højst/Tø. 1883. (DK 1578)
- M.
142. HANS P. HANSEN
 B.: 1. 3. 1841. Kaldet »Neusilberarbeiter«. S. Nicolai s.
143. JOHANN CARL HABIG
 B.: 4. 3. 1844. (1816-e. 1884). G. m søster til nr. 150. S. Nicolai s.

144. CHRISTIAN E. FEDDERSEN
 B.: 6. 2. 1846. (1821-). Anf. som købmand. S. Marie.
145. NICOLAY BALZER
 B.: 10. 2. 1847. (1817-e. 91). Søn af nr. 112. Lærling dær 1835. Fo.
146. CHRISTIAN WILHELM A. FEDDERSEN
 B.: 31. 10. 1847. (1819-). S. Johs.
147. ANDREAS RIEWERT IVERSEN
 B.: 14. 1. 1847. (1822-). S. Marie s.
Arbejder:
 Disk fra 1729, nyforgylt o. 1873. Kappeln/Schl. (KLS 351).
 Flødeske med musling. FM 12920.
148. JOHAN HERMAN BEYREIS
 B.: 14. 11. 1848. S. Nicolai s.
Arbejder:
 Bæger i slagterlavet 1860. (KSF 336).
 2 nyrokoko spiseskeer. 1876. FM 19298.
149. CARL PETERSEN REU
 B.: 25. 8. 1852. (1812-64). Fra Ulstrup i Angel. Svend hos Wohlberg 1835. Fo.
150. JACOB HEINRICH GERWITZ
 B.: 7. 7. 1854. (1819-59). S. Marie s.
151. FERDINAND HEINRICH SAUERMAN
 B.: 19. 8. 1854. (1824-). Fra Buxtehude. S. Nicolai s.
152. JOHAN FRIEDRICH ROHLFS
 B.: 14. 5. 1856. (1821-). Fra Steinberg. S. Nicolai s.
Arbejder:
 Spiseskeer. Nyrokoko. 1872. FM 19300.
M.: ROHLFS (i rektangel)
153. CHRISTIAN MÖRUP
 B.: 11. 10. 1856. Fra Randers. S. Nicolai s.
Arbejder:
 Spiseskeer.
M.: C. MÖRUP (i rektangel)

154. ANDREAS JACOB LUDWIG BRAUTSCH
 B.: 25. 11. 1859. (1828-). Fra Augustenborg. En periode guldsmed
 i Leck. (St. Fl. Acta 373).
Arbejder:
 Spiseskeer.
M.: BRAUTSCH (i rektangel)
155. ERNST CHRISTIAN HEINRICH BRÜNING
 B.: 10. 10. 1863. (1828-). Fra Sønderborg.
Arbejder:
 Oblatøske 1911. Branderup/Ha. (DK 856).
 Barneske.
M.: Brüning (i rektangel) EB
156. CARL NICOLAI MÜLLER
 B.: 21. 9. 1865. (1841-). Fra Tønder. S. Nicolai.
Arbejder:
 Spiseske. Nyrokoko. 1872. FM 19299.
M.: C. MÜLLER (i rektangel)
157. JACOB ERICHSEN
 B.: 15. 11. 1865. (1838-98). Fra Højer. S. Nicolai.
158. PETER CHRISTIAN FRIEDRICH BRADTBERG
 B.: 6. 3. 1866. (1836-). S. Marie s.
Arbejder:
 Dobbelttriflet ske 1870. FM 19301.
M.: BRADTBERG (i rektangel)
159. ASMUS CHRISTIAN PETERSEN
 B.: 6. 4. 1866. (1833-). Fra Brunsbüllund. Guldsmedesvend.
160. HANS HEINRICH THOMSEN
 B.: 15. 5. 1866. (1831-). S. Nicolai s.
Arbejder:
 Spiseskeer.
M.: Thomsen (i rektangel)
161. HEINRICH MARQUARD ALFRED GROERSEN
 B.: 18. 5. 1868. (1831-).
162. CHRISTIAN NICOLAI BALZER
 B.: o. 1875. (1850-1925). Søn af nr. 145. Apenraderstr. 8.
163. ADOLPH JOHANNES LUDWIG BEYREIS
 (1853-83). Søn af nr. 148.

EFTERSKRIFT

Uden støtte fra museumsdirektør, dr. *Ellen Redlefsen*, Flensborg, og arkivleder, dr. *Otto Schütt*, Flensborg, havde det været umuligt at tilvejebringe det meget nye materiale denne afhandling rummer. Foruden en ærbødig tak til dem må jeg fremhæve den betydningsfulde hjælp fra redaktør, mag. art., fru *Vibeke Michelsen*, DANMARKS KIRKER, Landeskonservator, dr. *H. Beseler*, Landesamt für Denkmalpflege, dr. *G. Spies* fra Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum og kirkeinspektør *Rübenach*, S. Marie-kirkens kontor i Flensborg. Alle gjorde hvad de kunne for at gøre den stillede opgave så let at løse som nu engang muligt.

S. S.

Alfabetisk fortegnelse til Flensborgs guldsmede 1400-1900

(Fornavnes initialer først)

- Alberd Goltsmede 9.
 Anders Goltsmyt 6.
 Bernt Goltsmyt 32.
 Bertel Gholtsmyt 18.
 Carsten Goltsmit 52.
 Corth Goltsmith 25.
 Enghelke Goltsmyd 7.
 Godeke Goltsmyt 21.
 Hans Goltsmyt 17.
 Henrik Gulsmith 1.
 Herman Goltsmith 16.
 Heysze Goltsmyt 5.
 Jacob Golsmith 26.
 Kasten Goltsmyt 24.
 Kersten Goltsmit 11.
 Köpike Goltsmyd 13.
 Lauerens Goltsmydt 28.
 Ludeke Goltsmyt 4.
 Namen Gholtsmyt 8.
 Peter Goldsmid 15.
 Thomas Goltsmith 29.
 Thomys Goltsmyt 12.
 Tomies Goltsmid 45.
 Tonnyes Goltsmydt 22.
 Tycke Golssmyt 14.
 M. Andersen 50.
 Marten Aurifaber 2.
 Strangy Aurifaber 3.
 J. W. Bade 135.
 C. v. Bahren (Barm) 73.
 C. Balzer 131.
 C. N. Balzer 162.
 H. Balzer 112.
 H. J. Balzer 137.
 N. Balzer 145.
 I. R. v. Barm 88.
 F. v. Barm 107.
 M. v. Barm 84.
 B. Barthelsen 100.
 P. Bendixsen 91.
 A. J. L. Beyreis 163.
 J. H. Beyreis 148.
 H. C. Billhard 85.
 H. Block 74.
 L. Boisen 33.
 H. Bose 10.
 H. C. Boysen 108.
 P. C. F. Bradtberg 158.
 A. J. I. Brautsch 154.
 E. C. H. Brüning 155.
 P. Buchholtz 94.
 D. Buros 72.
 E. Buros 67.
 H. Buros 66.
 P. Buros 61.
 J. F. Carstens 130.
 L. Christensen 48.
 C. F. L. Dam 139.
 P. Doer 58.
 J. Dugge 47.
 C. Eckleff 23.
 H. Eckleff 27.
 J. Erichsen 157.
 J. C. C. Erichsen 140.
 C. E. Feddersen 144.
 C. W. A. Feddersen 146.
 H. Feddersen 119.
 P. Frantzen 82.
 J. G. Gerwitz 150.
 H. M. A. Groersen 161.
 M. Grott 53.
 H. T. Haase 111.
 J. C. Habig 143.
 C. Hacke 59.
 H. Hacke 34.
 N. Hackeman 60.
 C. H. Hansen 134.
 H. P. Hansen 142.
 P. Hansen 115.
 W. C. Hansen 116.
 H. Harder 55.
 J. Harder 44.
 D. Harmens 37.
 A. Hintz 95.
 H. H. Holm 92.
 A. Iversen 101.
 A. R. Iversen 147.
 J. Iversen 123.
 J. Iversen 132.
 R. Iversen 120.
 H. Jacobsen 80.
 H. Jacobsen 106.
 J. Jacobsen 98.
 J. Jacobsen 110.
 L. Jacobsen 90.
 N. Jacobsen 104.
 F. Jessen 133.
 J. Jessen 75.
 J. Johannsen 122.
 C. Jungström 118.
 D. Kapman 57.

- N. Kerstens 40.
 H. Kloen 56.
 L. Kloen 43.
 A. Kock 51.
 P. Kock 49.
 H. Kock 35.
 J. B. Krebs 114.
 M. Krebs 102.
 P. Kull 65.
 C. Lassen 117.
 H. N. J. Lassen 141.
 J. C. Lassen 127.
 A. F. Lehne 125.
 J. Lembeck 63.
 S. Lorentzen 79.
 S. Lorentzen 96.
 C. Lübecker 77.
 A. Maler 30.
 H. Marke 20.
 H. Matthiessen 68.
 J. Matzen 81.
 H. Melchertsen 69.
 H. Moreken 19.
 C. Mörup 153.
 C. N. Müller 156.
 A. Petersen 62.
 A. C. Petersen 159.
 C. Petersen 149.
 C. Petersen 54.
 C. Petersen 86.
 H. Petersen 38.
 H. P. Petersen 124.
 A. Petersson 31.
 R. Philip 64.
 C. Pültzer 70.
 P. Rekert 39.
 F. C. Richter 103.
 J. Rieber 99.
 J. F. Rohlfs 152.
 P. W. Rose 129.
 F. H. Sauermann 151.
 J. H. F. Schmidt 126.
 B. Schulz 93.
 M. Schweder 71.
 P. Spiegel 41.
 H. H. Spring 128.
 D. Steen 78.
 J. Steen 76.
 J. N. Steen 83.
 P. Steen 97.
 P. Steen 109.
 A. Stubbæus 121.
 H. H. Thomsen 160.
 H. Thun 105.
 P. Tuxen 42.
 J. C. Ulich 87.
 B. Wegener 36.
 H. Wilhelmson 89.
 A. Wohlberg 136.
 C. F. G. Wohlberg 113.
 C. F. Wohlberg 138.